

ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФРАГМЕНТАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Питання економічного відновлення України завжди стояло на порядку денному. Особливої актуальності воно набуває в умовах сучасного розвитку світової економіки і у площині негативних процесів, пов'язаних із наслідками широкомасштабної російської збройної агресії проти України. Саме з цих причин глобалізаційні процеси зазнали змін. Світова економіка стає дедалі розшарованішою, і це стосується найрізноманітніших аспектів – від воєнно-політичних блоків до промислових стандартів продукції, що виробляється, і сприйняття тієї чи іншої валюти як резервної.

Методологічні засади економічного відновлення України закладені в багатьох роботах А. С. Гальчинського, зокрема в монографіях [1, 2], фундаментальних статтях [3, 4], та в інших. Усе це обумовлює необхідність подальшого наукового дослідження розвитку України у взаємозв'язку зі світовою економікою, виходячи як з реалій сьогодення, так і з огляду на перспективи.

Нині дедалі активніше дискутується теоретична і практична фрагментація. Фактично у світі відбувається посилення економічної фрагментації на протигагу глобалізаційним процесам. Фрагментація виступає одним із вагомих наслідків російської збройної агресії проти України [4] і в перспективі може призвести до розподілу світу на геополітичні блоки, кожний з яких матиме свої технічні стандарти, резервні валюти і системи платежів.

Визначеність можливості гальмування і наступного згортання процесів неоліберальної моделі глобалізації була проілюстрована перебігом і наслідками ще світової фінансової кризи 2008–2009 рр. До початку 2020-х років світова економічна думка дискутувала щодо перспектив розвитку в умовах так званої «слоубалізації» (повільної глобалізації) – такої, що відбувається вкрай повільними темпами, фактично на рівні підтримання визначення самої категорії [9].

Під фрагментацією світової економіки ми розуміємо процеси її дезінтеграції й деуніфікації, а також формування геоekonomічних блоків з власними економічними стандартами, системами регулювання експортно-імпортних операцій, визначенням нових резервних валют і систем платежів. Фрагментація не призводить до хаотичного стану світового господарства, але, як її результат, світ замість глобальної економічної системи стає поділеним на геоekonomічні блоки із змінами центрів економічної могутності, сфер впливу тих чи інших валют тощо. Міжнародний валютний фонд (МВФ) застерігає країни від економічної фрагментації, адже скасування десятиліть інтеграції зробить світ біднішим і небезпечнішим. З огляду на це, країни повинні диверсифікувати імпорт, щоб забезпечити ланцюжки поставок і зменшити втрати виробництва через перерви. Оскільки війна вплинула на відносини між великими державами, розбалансованість колишнього світового порядку також глибоко впливає на країни і за межами Заходу. На другому році війни ці країни шукають альтернативи нинішньому порядку, але чіткий третій шлях, будь то економічний чи політичний, так і не з'явився. Як підкреслюється у МВФ, у сучасних умовах світова економіка може зіткнутися з потенційним злиттям катаклізмів, що здатне ще більше обмежити вжиття відповідних заходів через різке посилення ризику економічної фрагментації, яка є ще одним наслідком війни в Україні [5]. Для вирішення проблем

фрагментації світової економіки необхідно вирішити чотири взаємопов'язаних завдання: 1) зміцнити торгівлю для підвищення її стійкості; 2) посилити спільні дії з урегулювання проблеми заборгованості; 3) модернізувати транскордонні платежі; 4) протистояти зміні клімату – екзистенціальній загрозі, яка домінує над усіма іншими.

У процесі глобалізації світової економіки традиційно виокремлюють вагомі проблеми, які можна розглядати як глобальні проблеми людства. До критеріїв глобальних проблем людства відносять: планетарний характер проблем, їх вплив на всі країни; необхідність докладання спільних зусиль усіх держав до їх вирішення; вплив проблеми на визначення розвитку економічного і соціального життя в усіх регіонах світу; а також те, що невирішеність проблеми призводить до подальшої деградації умов життя всієї цивілізації [7].

Особливе місце серед глобальних проблем людства займають економічні проблеми. Такі тенденції, як лібералізація, транснаціоналізація, прогрес у інформаційних технологіях, інтеграція, зростання масштабів і швидкості переміщення капіталів, створили умови для глобалізації світової економіки. Водночас глобалізація не тільки стосується економічного сектора, а й поширюється на соціальну, політичну, правову і культурну сфери суспільного життя. Світове співтовариство робить відповідні кроки щодо координації й синхронізації дій, спрямованих на нейтралізацію різних негативних трендів, які підривають стабільність глобальної економіки і світової торгівлі. Сьогоднішні виклики пов'язані з налаштуванням глобальної збалансованої системи в поєднанні з підтримкою складної й суперечливої динаміки взаємовідносин усередині її регіональних сегментів.

Що стосується впливу збройної агресії в Україні на поточну світову економічну ситуацію, то він досить обтяжливий. Посилення інфляції у США і Європі було викликано головним чином зростанням цін на продовольство і паливо. У результаті, підвищилися ставки центральних банків і закінчився період «дешевих грошей» у світі. У свою чергу, підвищення ставок актуалізує боргові проблеми як у розвинутих країнах, так і в бідних, і в країнах, що розвиваються, що створює передумови для потенційної боргової кризи. Також слід пам'ятати, що деструктивний вплив коронакризи не зник, і все це справляє значний негативний вплив, який трансформується в переривання виробничо-збутових ланцюжків, що значно збільшує ризики в процесі поставок і підвищує ціни.

З нашої точки зору, фрагментація світової економіки обумовлює розвиток і нове наповнення основних ризиків світової економіки глобального рівня, які охоплюють як кліматичні питання, так і похідні від них ризики [8].

Фрагментація негативно впливає на ризики світової економіки глобального рівня, які охоплюють як кліматичні питання, так і похідні від них ризики. Головний напрям впливу фрагментації на ризики світової економіки полягає в тому, що розворот глобалізаційних процесів сам по собі відволікає увагу від вирішення глобальних процесів людства. Якщо додати до цього джерела самої фрагментації, то чим далі вона розвиватиметься – тим менш адекватною буде реакція світової економіки на основні ризики глобального рівня.

Таким чином, досліджуючи економічне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки, можна зробити наступні висновки.

Фрагментація – процес, який розвивається у світі й відчутно замінює традиційні параметри глобалізації. Фактично економічна фрагментація, що відбувається на протиположності глобалізаційним процесам, є одним з наслідків російської збройної агресії проти України і має перспективи призвести до розподілу світу на геополітичні блоки зі своїми власними технічними стандартами, резервними валютами і системами платежів.

Фрагментація світової економіки посилюється через російську широкомасштабну агресію проти України: а) військова агресія відволікає зусилля від вирішення питань світової економіки; б) наслідки війни для світової економіки в коротко- і середньостроковій перспективі є більше ніж негативні. Поєднання цих двох факторів посилює деструктивний вплив фрагментації і робить украї проблематичним повернення світового господарства на рівень глобалізаційного розвитку попереднього десятиріччя. Крім того, фактор

широкомасштабної агресії проти України залишає відкритим цілий ряд додаткових питань, пов'язаних із завершенням військових дій, повоєнною відбудовою національної економіки, розстановкою політичних і економічних сил у світі після завершення війни тощо.

Повоєнна відбудова України відбуватиметься в умовах фрагментації світової економіки [6]. Негативні процеси, що нині відбуваються у світовій економіці, обумовлено наслідками коронакризи і посилено перебігом російської збройної агресії проти України. Якщо до початку 2020-х років світова економічна думка обговорювала гальмування процесів глобалізації й перехід на рівень так званої «слоубалізації», то війна в Україні фактично розвернула світ до процесів фрагментації, вплив якої на світову економіку спричинив небувалий стрибок інфляції й безробіття, відкрив реальні перспективи голоду і загальної нестачі продовольства у світі.

Фрагментація світової економіки передбачає, з одного боку, врахування її потрясінь самого широкого спектра, а з іншого – досить зважений підхід до вибору країн і міжнародних організацій як донорів процесу повоєнної відбудови української економіки. Це пов'язано зі зменшенням обсягу світових фінансових ресурсів, що можуть бути направлені на відбудову, і посиленням замкнутості країн світу на власних проблемах.

Перспективи повоєнної відбудови України полягають у визначенні й реалізації відповідних параметрів: по-перше, залежність від зовнішніх джерел фінансування і матеріальної допомоги; по-друге, визначеність зовнішніх пріоритетів розвитку країни і жорстке дотримання рамок таких пріоритетів (наявність статусу країни – кандидата в члени Євросоюзу і перспективи повноцінного членства); по-третє, необхідність жорсткого усвідомлення вагомої ролі держави в економічному житті в умовах війни і в період післявоєнної відбудови; по-четверте, максимальна коректність у відносинах з іноземними партнерами, у першу чергу в питаннях розрахунку потреб країни у фінансуванні процесу відбудови з огляду на відмінності в ставленні до проблем корупції в Україні й країнах Заходу тощо.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А. С. Україна: поступ у майбутнє. Київ : Основи, 1999. 220 с.
2. Гальчинський А. С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. Київ : Українські пропілеї, 2001. 320 с.
3. Гальчинський А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 4-19.
4. Гальчинський А. Конвергентний ринок – методологія перспективи. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 4-17.
5. Georgieva K. The Price of Fragmentation. Why the Global Economy Isn't Ready for the Shocks Ahead. *Foreign Affairs*. 2023. (September – October). URL: www.foreignaffairs.com/world/price-fragmentation-global-economy-shock
6. Плотніков О. В. Повоєнне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки. *Економіка України*. 2022. № 12. С. 3-12. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.003>
7. Plotnikov O. The General Situation with Climate Change in the World and Risk Assessment for the Global Economy. In: *Global Challenges of Climate Change. Vol. 2. Risk Assessment, Political and Social Dimension of the Green Energy Transition*. T. C. Devezas et al. (eds.). Cham: Springer Nature Switzerland AG, 2023. viii + 282 pp. P. 31-47. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-16477-4_3
8. Плотніков О. В. Фрагментація світової економіки: ризиковий аспект. *Економіка України*. 2023. № 7. С. 31-42. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.031>
9. Slowbalisation: The future of global commerce. *The Economist*. 2019. January 24. URL: www.economist.com/weeklyedition/2019-01-26_2